

■ Mesačník CPHR – Transparency International Slovensko

■ Vychádza s podporou USAID

Milí priatelia,

bjovať s korupciou znamená burcovať občanov - prinášať informácie o tom, kto a ako porušuje zákony, resp. etické pravidlá, ako hlasujú politici pri prijímaní protikorupčných opatrení, či predstavitelia verejnej moci konajú vo verejnom alebo súkromnom záujme atď. Bez médií sa táto úloha nedá zvládnuť. Aj na Slovensku sme svedkami toho, že napriek početným orgánom internej a externej kontroly netransparentnosť a korupciu odhaľujú skôr novinári či rozvážajúce sa manželky. Aby médiá túto úlohu mohli efektívne plniť, sú potrebné technické zručnosti žurnalistov odhaľovať tieto skutočnosti a nastavovať verejnej moci zrkadlo, ale rovnako dôležité je, aby samotné médiá boli dostatočne transparentné a etické. V slovenskom kontexte je napríklad dobre čitateľné prepojenie jednotlivých médií či žurnalistov na záujmové či politické skupiny. Potom tí, ktorí by mali nastavovať spoločnosti zrkadlo, tento obraz vedome deformujú. A v krajine "krivých zrkadiel" sa s korupciou ťažšie bojuje. "Kto ustráži strážcov?" Otvorí otázky etiky, transparentnosti v oblasti médií je dosť citlivé, preto najlepšie je začať s týmito krokmi zvnútra stavu - zo strany samotných žurnalistov.

Úradníčka zneužila svoje postavenie

(PRÁCA, 7. 11. 2001)

Úrad práce v Komárne bol ukrátený o 22-tisíc korún, keď pracovníčka okresného úradu

zaevidovala svojho syna do evidencie uchádzačov o zamestnanie s priznanou podporou. So zamestnankyňou okam

žite po zistení tejto skutočnosti rozviazali pracovný pomer a v súčasnosti sa voči nej vedie trestné stíhanie. ◆

Ministerské dotácie sú aj nie sú tajné

(SME, 30. 10. 2001)

Úradníci na ministerstve pôdohospodárstva si myslia, že by malo zostať tajomstvom, kto a v akej výške dostáva dotácie z verejných fi-

nancií. Zákon ministerstvám prikazuje, aby všetky informácie na požiadanie poskytli občanom. Výnimku tvoria len údaje, ktoré iné zákony zakazujú zverejňovať. Minister-

stvo kultúry na rozdiel od rezortu poľnohospodárstva všetky dotácie a účelové transfery, ktoré prideluje z verejných zdrojov, aktívne zverejňuje, napr. na internete. ◆

Výčitky Európskej komisie zahrňujú aj korupciu

(SME, 14. 11. 2001)

Európska komisia vo svojej tohoročnej hodnotiacej správe Slovensko pochválila, ale v mnohých oblastiach upozornila aj na celý rad problémov a

nedostatkov. Korupcia ostáva vážnou príčinou na znepokojenie. Správa síce pozitívne hodnotí prijatie Národného programu boja proti korupcii, no kritizuje, že v mnoho navrhovaných

opatrení je príliš povrchných. Slovensko musí preto napr. dôkladne pokračovať v implementácii akčných plánov a prísne vynucovať existujúcu legislatívu. ◆

Začarovaný tender

(NOVÝ ČAS, 7. 11. 2001)

Verejnú súťaž na dodávku informačného systému štátnej pokladnice za viac ako 1 mld. Sk prenasleduje jeden problém za druhým. Ministerstvo financií, ktoré tender vyhlásilo, požiadalo Úrad pre verejné obstarávanie (ÚVO) o jeho prešetrenie z dôvodu údajného pokusu o podplácanie

predsedu komisie jedným z účastníkov. Siemens Business Services (SBS) sa proti podozreniu ohradil, ÚVO nezistil porušenie zákona a tender nakoniec vyhrala spoločnosť Hewlett-Packard Slovakia. SBS podal námietku, úrad našiel chybu pri rozhodovaní a komisia musí v týchto dňoch rozhodnúť znova. ◆

Inšpekcia skončila, prokuratúra nie

(PRAVDA, 2. 11. 2001)

Úrad inšpekčnej služby (ÚIS) skončil preverovanie vo veci podozrenia z trestných činov úniku štátneho tajomstva a zneužitia právomocí verejného činiteľa, ktorého sa mali dopustiť príslušníci odboru vyšetrovania obzvlášť závažnej trestnej činnosti a finančnej polície. Podľa hovorcu ministra vnútra J. Sítára v 4 prípadoch

ÚIS vec odložil. Podľa inšpekcie sa nepotvrdili ani podozrenia z prezradenia štátneho tajomstva, ktorého sa mal dopustiť šéf spomenutého odboru J. Šátek. Vec inšpekcia odložila a prokuratúra sa s tým stotožnila. Riaditeľ trestného odboru Generálnej prokuratúry I. Segeš však uviedol, že preverovanie prokuratúry v prípade J. Šáteka nie je skončené. ◆

TIS INFORMUJE

- Dňa 19. novembra 2001 sa konalo stretnutie členov Aliancie za transparentnosť a boj proti korupcii.

Na stretnutí bolo schválené prijatie novej členky Aliancie, pani Anny Butašovej.

(výber z TI Newsletter, Berlín, domácej a českej tlače)

EURÓPA

NEMECKO: FINANCOVANIE POLITICKÝCH STRÁN

V júli tohto roku boli zverejnené uznesenia nezávislej komisie zaoberajúcej sa financovaním politických strán. Komisia v nich požaduje, aby vysokí stranícki činitelia, ktorí porušia pravidlá, mohli byť odsúdení až na tri roky. Požaduje takisto väčšiu transparentnosť vo výročných správach a účtovníctve politických strán a úplný zákaz získavania politických príspevkov z orgánov verejnej správy. Komisia je proti opatreniam, ktoré by "držali na uzde" príjmy politických strán získané z komerčných aktivít. Na druhej strane však navrhol, aby politické strany povinne zverejňovali detaily o všetkých príspevkoch oveľa promptnejšie, ako je to v súčasnosti.

LITVA: VLÁDA SCHVÁLILA PROTIKORUPČNÚ STRATÉGIU

Litovská vláda schválila národnú stratégiu boja s korupciou. V tejto stratégii sa hovorí o zvýšení transparentnosti vo financovaní politických strán, ako aj o úprave súčasného systému trhu s pôdou. Stratégia ďalej podporuje zjednodušenie postupu pri výbere daní a zníženie daní z príjmov fyzických osôb, aby sa zabránilo rozsiahlym daňovým únikom. Táto stratégia podporuje aj rozšírenie systémov vnútornej a vonkajšej kontroly činnosti štátnych orgánov a samosprávy. Prijatie protikorupčného programu je na zozname záväzkov Litvy, ktorých splnenie je dôležité pri integračných procesoch do EÚ.

RUSKO: DUMA SCHVÁLILA ZÁKON O PRANÍ ŠPINAVÝCH PEŇAZÍ

Ruská Duma schválila v júli zákon, ktorý stanovuje pra-

vidlá boja s práním špinavých peňazí. Tento zákon by mal Moskvu priblížiť k medzinárodným štandardom. Zákon o praní špinavých peňazí dáva vláde právo kontrolovať všetky obchodné aktivity prevyšujúce sumu 20-tisíc USD. Množstvo prijatých dodatkov však znižuje účinnosť legislatívy: zákon neustanovuje žiadne postupy v

offshore a colných oblastiach, rovnako banky či kasína nie sú povinné informovať o podozrivých aktivitách.

ÁZIA

PAPUA NOVÁ GUINEA: KOMISIA NA VYŠETROVANIE KORUPCIE

Ministerstvo zahraničných vecí Papuy Novej Guiney zriadilo v rámci svojho ministerstva komisiu na vyšetrovanie korupcie. Dôvodom boli neustále obvinenia z vážnych porušovaní zákonov týkajúcich sa štátneho občianstva, prisťahovalectva a vydávania pasov.

FIDŽI: POČÍTAČOVÝ PROBLÉM ZNIČIL FINANČNÉ ZÁZNAMY

Minister financií Republiky Fijí v Tichom oceáne pripustil, že porucha v počítači spôsobila vymazanie kompletnej štátnych finančných záznamov za rok 2000. Minister poprel tvrdenia tlače, že tento incident je iba zásterkou ko-

rupcie a zlého riadenia. Podľa oficiálnej verzie technická chyba nepredstaviteľného rozsahu vo vládnom počítačovom centre vymazala vo februári všetky záznamy. Minister Solomone Kotobalavu nariadil všetkým 52 vládnym oddeleniam ručne prepísať do počítača všetky chýbajúce dáta za rok 2000.

INDIA: NÁVRH ZÁKONA O FEDERÁLNOH OMBUDSMANOVI

Vauguste tohto roku predložila indická Snemovňa ľudu Lok Sabha do parlamentu návrh zákona o federálnom ombudsmanovi a spravila tak významný krok vpred v boji

proti korupcii. Ten sa týka ministrov a poslancov, aj Úradu predsedu vlády. Návrh zákona bol po prvýkrát uvedený v správe Komisie pre administratívne reformy v roku 1966 a v parlamente bol odvtedy prejednávaný sedemkrát. TI - India v úzkej spolupráci s ďalšími MVO sa dlhú dobu dožadovала tohto zákona. Ich kampaň získala celoštátnu podporu všetkých politických strán a širokej verejnosti. Napriek tomu existuje voči návrhu značná opozícia zo strany poslancov, ktorí by neradi podliehali akejkolvek autorite.

BANGLADÉŠ: PROFESORI OBVINENÍ ZO SPRENEVERY

Štyria profesori Bangladéšskej poľnohospodárskej univerzity, ako aj manželka jedného z nich, boli obvinení zo sprenevery 90-tisíc Tk. (taka Bangladéš), ktoré si vymohli na projekt vymyslenej školy.

AMERIKA

ARGENTÍNA: BÝVALÝ PREZIDENT MENEM ZATKNUTÝ

Po prvýkrát v histórii Argentíny bol zatknutý a uväznený bývalý civilný prezident. Federálny sudca Jorge Urso nariadil domácu väzbu pre exprezidenta Menema, ktorý je vyšetrovaný pre obvinenia z existencie "nezákonnej organizácie", ktorá posielala zbrane do Chorvátska v roku 1991 a Ekvádoru v roku 1995 napriek embargu OSN. Ak by bol obvinený a usvedčený z pašovania zbraní, mohol by čeliť až desiatim rokom väzenia. Pre niektorých pozorovateľov Menemova domáca väzba znamená triumf nad korupciou v argentínskom systéme súdnictva. ◆

INVESTIGATÍVNA ŽURNALISTIKA

Čo je investigatívna žurnalistika? Investigatívna žurnalistika je zvláštna tým, že zverejňuje informácie o nekalých aktivitách, ktoré majú vplyv na verejný záujem. Verejné obvinenia sú skôr výsledkom práce reportérov než informácií, ktoré prenikli do redakcií.

Zatiaľ čo kedysi investigatívna žurnalistika vyvolávala predstavu osamelých reportérov pracujúcich osamote s malou alebo žiadnou podporou svojich spravodajských organizácií, v súčasnosti sa ukazuje, že základom investigatívnej žurnalistiky je tímová práca. Na vytvorenie dobre zdokumentovaných a ucelených reportáží sú potrebné rozličné druhy odborností. Pri pátraní musia spolupracovať reportéri, editori, právni špecialisti, štatistickí analytici, knihovníci a spravodajskí rešeršéri. Znalosť zákona o slobodnom prístupe k informáciám je veľmi dôležitá na zistenie, aké informácie je možné podľa tohto zákona získať a aké právne problémy by mohli vzniknúť v prípade, že sa poškodzujúca informácia zverejní. Nové svetové technológie sú nesmierne cenné pre hľadanie faktov a zoznamovanie sa spravodajcov s detailmi daného prípadu.

Demokracia a investigatívna žurnalistika

Význam investigatívnej žurnalistiky spočíva v tom, že významne podporuje demokratické vládnutie. Novinári by mali prinútiť vládu k zodpovednosti prostredníctvom publikovania informácií o záležitostiach verejného záujmu i v prípade, že takáto informácia odhaľuje zneužitie moci alebo zločiny spáchané tý-

mi, ktorí sú pri moci. Z tohto pohľadu je investigatívna publicistika dôležitým príspevkom novinárov k demokracii. Je spojená s logikou kontroly v demokratických systémoch. Poskytuje cenný mechanizmus na monitorovanie činnosti demokratických inštitúcií, čo podľa širokej definície zahŕňa orgány štátnej moci, občianske organizácie a verejnoprávne spoločnosti.

Pôsobenie médií v súčasných demokraciách spôso-

buje, že politické elity sú veľmi citlivé na spravodajstvo a najmä na "zlé" správy, ktoré často spôsobujú verejný rozruch. Publikovanie správ o politických a ekonomických podvodoch môže spustiť vyšetrovanie v kongrese (parlamente) alebo na súdoch.

V prípadoch, keď štátne inštitúcie neskúmajú prípad ďalej alebo je vyšetrovanie brzdené problémami a podozreniami, môže žurnalistika prispieť k zvýšeniu zodpovednosti monitorovaním fungovania týchto inštitúcií. Pomocou novinárskych správ odhaľujúcich nefunkčnosť, nečestnosť a porušenia zákonov zo strany štátnych orgánov a spoločnosti, môže preveriť, ako tieto inštitúcie v skutočnosti plnia svoj ústavný mandát

na zodpovedné vládnutie. Investigatívna publicistika si prinajmenšom udržiava dôležitú moc stanovovať témy, aby občanom a politickým elitám pripomenula existenciu niektorých otázok. Neexistujú však garancie, že výsledkom neutíchajúcej pozornosti novinárov budú kroky parlamentu alebo súdov na vyšetrovanie a stíhanie tých, ktorí sú za porušenie zákonov zodpovední.

Investigatívna žurnalistika prispieva k demokracii aj pestovaním informovaného občianstva. Informácia je dôležitým zdrojom pri posilňovaní bdelosti verejnosti, ktorá v konečnom dôsledku berie vládu na zodpovednosť prostredníctvom volieb a participácie. Vzostupom mediálne orientovanej politiky médií v dnešných demokraciách získali veľký význam, pretože sú hlavným zdrojom informácií.

Verejný prístup

Prístup k verejným záznamom a zákonom, ktorý zabezpečuje, že verejné záležitosti sa riešia pri otvorených dverách, hrá nezastupiteľnú úlohu pri práci investigatívneho novinára. Kvôli potenciálne drahým súdnym konaniam sa novinárske organizácie nerady púšťajú do kontroverzných tém, ktoré sa týkajú zákonov o cenzúre alebo ochrane osobnosti. Z tohto vyplýva, že demokracie musia splniť isté kritériá, aby bola investigatívna žurnalistika efektívna a schopná poskytovať rozmanité a ucelené informácie.

(Zdroj: Waisbord, Silvio; Prečo demokracia potrebuje investigatívnu žurnalistiku) ◆

PRAVIDLÁ MEDZINÁRODNEJ OBCHODNEJ KOMORY PRE BOJ PROTI VYDIERANIU A PODPLÁCANIU

Cieľom medzinárodnej obchodnej komory ICC je okrem iného podporovať pravidlá správania sa podnikov, ktoré pôsobia mimo hraníc vlastného štátu. Pravidlá pre boj proti vydieraniu a podplácaniu, ktoré prijala ICC v roku 1996, majú slúžiť ako metóda samoregulácie medzinárodného obchodu a mali by ich podporovať aj vlády.

Základné pravidlá

Článok 1

Vydieranie

➤ Nikto nesmie žiadať alebo prijať úplatok, a to priamo ani nepriamo.

Článok 2

Podplácanie a "provízie za sprostredkovanie"

➤ Nijaký podnik nesmie ponúknuť alebo poskytnúť úplatok, priamo ani nepriamo. Akákoľvek žiadosť o úplatok sa musí odmietnuť.

➤ Podniky by nemali poskytnúť nijakú časť platby uskutočnenej v rámci kontraktu zamestnancom druhej zmluvnej strany ako províziu za sprostredkovanie alebo používať iné techniky, napr. subkontrakty, nákupné objednávky alebo poradenské zmluvy na presmerovanie platieb vládny činiteľom, zamestnancom druhej zmluvnej strany, ich príbuzným alebo obchodným spoločníkom.

Článok 3

Sprostredkovatelia

Podniky by v rámci svojej kompetencie mali prijať primerané opatrenia, ktorými by zabezpečili, že:

➤ nijaká platba poskytnutá ktorémukolvek sprostredkovateľovi nie je vyššia, ako je primeraná odmena za skutočné služby, ktoré takýto sprostredkovateľ poskytol;

➤ sprostredkovateľ neposunie ďalej nijakú časť tejto plat-

by ako úplatok alebo inak v rozpore s týmito pravidlami správania; a

➤ sprostredkovatelia budú viesť záznamy s menami a podmienkami, za akých zamestnávajú všetkých sprostredkovateľov konajúcich v ich mene v súvislosti s transakciami s verejnými orgánmi alebo štátnymi podnikmi.

Článok 4

Finančné záznamy a audity

➤ Všetky finančné transakcie musia byť správne a presne zdokumentované v príslušných účtovných dokladoch, ktoré sú k dispozícii na nahliadnutie správnej rade alebo orgánu jej zodpovedajúcemu, ako aj audítorom.

➤ Nesmú sa viesť nijaké tajné účty nezavedené v účtovných knihách alebo anonymné účty, ani vydávať nijaké doklady, ktoré presne a spravodlivo nezachytávajú transakcie, ktorých sa týkajú.

➤ Podniky by mali prijať všetky potrebné opatrenia na

vytvorenie nezávislých auditorských systémov s cieľom odhaliť všetky transakcie, ktoré sú v rozpore s týmito pravidlami správania sa. V prípade ich porušenia treba prijať primerané nápravné opatrenia.

Článok 5

Povinnosti podnikov

Správna rada alebo iný vrcholný orgán podniku by mala:

➤ podniknúť primerané kroky, vrátane zavedenia a udržiavania primeraných systémov kontroly zameraných na zabránenie akýchkoľvek platieb vykonaných podnikom alebo v jeho mene, ktoré sú v rozpore s týmito pravidlami;

➤ pravidelne hodnotiť dodržiavanie týchto pravidiel a zavádzať postupy na predkladanie primeraných správ potrebných na takéto hodnotenie; a

➤ podniknúť primerané kro-

ky proti každému riadiacemu pracovníkovi alebo zamestnancovi, ktorý koná v rozpore s týmito pravidlami správania sa.

Článok 6

Príspevky na politické účely

➤ Príspevky pre politické strany, výbory alebo jednotlivých politikov možno poskytnúť len v súlade s platným právom a musia sa plne dodržiavať všetky požiadavky na verejné oznámenie týchto príspevkov. O všetkých príspevkoch tohto druhu musí byť informované vrcholové vedenie podniku.

Článok 7

Vnútrošný poriadok spoločnosti.

➤ Tieto pravidlá správania sa majú všeobecnú povahu a preto tam, kde je to vhodné, by podniky mali prijať svoj vlastný kódex, ktorý je v súlade s pravidlami ICC, a aplikovať ich na konkrétne podmienky, v akých uskutočňujú svoju podnikateľskú činnosť. Podniky by si mali vypracovať jednoznačnú koncepciu, smernice a vzdelávacie programy na implementáciu a presadzovanie ustanovení svojich kódexov.

(Zdroj: Korupcia - prekážka rozvoja; Office of Public Affairs; Embassy of the USA; Bratislava 1999) ◆

